

Hvad bør man lave om i alterbogen?

Poulsen, Frederik

Published in:
Dansk Kirketidende

Publication date:
2015

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Document license:
[CC BY-ND](#)

Citation for published version (APA):
Poulsen, F. (2015). Hvad bør man lave om i alterbogen? *Dansk Kirketidende*, 167(8), 6-9.
<http://www.grundtvig.dk/files/manager/dansk-kirketidende/2015-nr-8-frederik-poulsen-om-alterbogen.pdf>

Hvad bør man lave om i alterbogen?

51 præster er blevet interviewet om deres forhold til den nuværende alterbog og dens læsninger. Resultatet peger på et eksisterende behov for moderate revisioner

TEKST: FREDERIK POULSEN, POST.DOC, AFDELING FOR BIBELSK EKSEGESE (KU)

I 1992 fik folkekirken ny alterbog med bønner og bibeltekster til kirkeårets søn- og helligdage. Blandt de største ændringer i forhold til tidligere alterbøger var indlemmelsen af en læsning fra Det Gamle Testamente som et fast

led i gudstjenesten. Da konsekvenserne af denne ændring aldrig er blevet ordenligt afdækket, har jeg undersøgt den *faktiske* brug af Bibelen i gudstjenesten gennem telefoninterviews med 51 præster fra Assens, Greve-Solrød, Hedensted og Skive provstier.

Selvom det oprindelige udgangspunkt for min undersøgelse var de gammeltestamentlige læsninger, måtte jeg undervejs udvide perspektivet til at omfatte alle læsninger. Dels indgår den gammeltestamentlige læsning i et naturligt samspil med de øvrige læsninger, dels anførte præsterne – mod forventning – epistellæsningen som det vanskeligste led.

Min undersøgelse redegør for præsternes opfattelse af alterbogen, deres valg af gudstjenesteordning, deres syn på og brug af de gammeltestamentlige læsninger og deres fravalg af epistellæsningen. Mit ønske har været at frembringe brugbar viden om den gudstjenestelige bibelbrug og at kvalificere den tilbagevendende diskussion om en revision af

alterbogen. Denne artikel gengiver hovedkonklusionerne i min rapport “51 præster om Bibelen i gudstjenesten” og mine afsluttende anbefalinger til videre overvejelse.

PÅ JAGT EFTER EN SAMMENHÆNG

På baggrund af de synspunkter og mønstre, jeg har afdækket i det brogede interviewmateriale, vil jeg anbefale seks områder og problemstillinger, som et fremtidigt reformarbejde med liturgien og alterbogen bør tage stilling til. Jeg vil ligeledes pege på, hvordan man med ganske små ændringer vil kunne imødekomme nogle af de ønsker, som præsterne i undersøgelsen har givet udtryk for.

1. Alterbogen som fænomen.

Der er udbredt tilfredshed med alterbogen som fænomen. Man må ikke undervurdere betydningen af fastsatte og genkendelige rammer både i form af en fast liturgi og i form af kirkeårets fortælling og bibelteksternes genkomst hvert andet år. Det giver tryghed og paradoksalt nok frihed. Rammerne er bundne, men udfoldelsen er fri. Dette gennemgående synspunkt kan vokse ud af en oplevelse af, at bibellæsningerne – ved at være fastlagte og ved at afspejle en fastforankret liturgisk tradition – taler et andet sted fra.

De gammeltestamentlige læsninger betragtes som en gevinst og som et naturligt led i gudstjenesten

Læsningerne iscenesætter med andre ord en guddommelig virkelighed, der møder præst og menighed. Man bør derfor være varsom med at foretage radikale ændringer i alterbogens grundstruktur.

Ikke desto mindre oplever mange præster en dobbelthed ved alterbogen. På den ene side er det ønskværdigt, at tekstvalget ligger fast. På den anden side efterspørges mulighederne for at kunne tilpasse den enkelte gudstjeneste til den konkrete situation, fx ved at udlade eller forkorte en læsning. Dertil kan det være en motivation at blive opfordret til selv at skulle finde en prædiketekst eller blot at skulle vælge mellem flere mulige.

Selvom der ikke er noget markant ønske om en tredje tekstrække, kunne man imødekomme ønsket om at få flere prædiketekster fra evangelierne ved at have flere søndage i kirkeåret, hvor præsten har valgfrihed mellem to evangelielæsninger (jf. f.eks. Palmesøndag, anden tekstrække). Under alle omstændigheder bør man fastholde den nuværende valgfrihed mellem forskellige gudstjenesteordninger, herunder ordningen med to læsninger og ordningen med udgangslæsning.

2. Sammenstillingen af de bibelske læsninger.

I forberedelsen af søndagens gudstjeneste og prædiken leder stort set alle af de medvirkende præster efter “et fælles tema”, “en sammenhæng”, “en helhed” eller “den røde tråd” mellem de tre læsninger. Der er nemlig en klar forventning om, at liturgikommissionen har haft en bestemt tanke bag udvælgelsen af bibelteksterne til de enkelte søndage. Det fælles tema er imidlertid ikke altid lige gennemskueligt, og det kan skabe frustration.

Man bør derfor overveje, om man i en revision af alterbogen kan styrke den indre sammenhæng mellem teksterne. I så fald må man eftergå alle de nuværende læsninger og skærpe deres indbyrdes tematik. Der er dog intet ønske om, at man tilføjer en “autoriseret” overskrift eller indledning for at tydeliggøre det tilsigtede tema, som det er tilfældet i svenske og amerikanske alterbøger. Præsterne vurderer, at det kan blive en spændetrøje, der kan virke begrænsende for egen refleksion.

Det er dernæst vigtigt at huske på, at langt de fleste epistellæsninger i den nuværende alterbog oprindeligt var tænkt som udgangslæsninger, der derved ikke skulle adresseres i prædikenen. Fordi den efterfølgende flytning af epistellæsningen til formessen ikke medførte en egentlig genovervejelse af udvalget, bør man i en revision derfor overveje, hvordan epistellæsningerne kan blive bedre integreret i formessen. Evangelielæsningen opfattes generelt som prædiketeksten, mens de øvrige læsninger opfattes som støttetekster, der leder frem til denne. Præsternes mangfoldige og nuancerede brug af de gammeltestamentlige læsninger i prædikenen (som Kristusvidnesbyrd, tidshistorisk baggrund, eksempelfortællinger, udsagn om almenmenneskelige vilkår og modbillede) tydeliggør dog, at der er rige udfoldelsesmuligheder allerede i det nuværende tekstudvalg.

KAN MAN PRÆDIKE OVER DET GAMLE TESTAMENTE?

3. Det Gamle Testamente i gudstjenesten.

De gammeltestamentlige læsninger betragtes som en gevinst og som et naturligt led i gudstjenesten. De giver bredde og flere indfaldsmuligheder og understreger på både givende og udfordrende vis

Paulus opleves af mange præster som kompliceret og svær at formidle.
Foto: Wikimedia Commons

forbindelsen til jødedommen som kristendommens historiske og teologiske udgangspunkt. Selvom der hersker almindelig tilfredshed med det nuværende tekstudvalg, bør man i en revision overveje at øge antallet af gammeltestamentlige fortællinger. Fortællingernes ofte runde figurer kan tjene som opbyggelige troseksempler. Deres historie med Gud er det nemt for tilhørerne at spejle egne erfaringer i. Dertil åbner grundmotivet i mange af fortællingerne – Guds trofaste og nådige omsorg – for at forkynde evangeliet med udgangspunkt i Det Gamle Testamente.

Inddragelsen af flere fortællinger bør dog foretages med varsomhed, fordi det vil ske på bekostning af de poetiske tekster. Disse tekster sættes meget højt på grund af deres sproglige og eksistentielle tyngde og deres karakter af grundtytringer. Præsternes værdsættelse af især Salmernes Bog kan hænge sammen med, at de opleves som egentligt gudstjenestesprog. Læsningerne fra de poetiske tekster kan derved hjælpe med at fastholde gudstjenestens kultiske dimensioner og sproghandlinger, f.eks. gennem lovsang og bøn.

4. Prædiketekster fra Det Gamle Testamente.
Selvom Det Gamle Testamente hyppigt anvendes som prædiketekst ved andre gudstjenester end

højmessen og ved de kirkelige handlinger, er der et markant forbehold over for at skulle prædike over denne bibeldel søndag morgen. Forbeholdet skyldes i beskedent omfang en skepsis over for teksternes religiøse indhold og i langt bredere omfang en dyb autoritetstro og loyalitet over for den gældende ordning i dansk liturghistorie.

Hvis man alligevel vil imødekomme det mindretal, der finder idéen spændende og udfordrende, kunne man overveje to forslag. Enten kunne man i et begrænset omfang indføre prædiketekster fra Det Gamle Testamente på dage i kirkeåret, hvor temaet lægger umiddelbart op til det. Det kunne være en Esajaslæsning i adventstiden, Jakobs kampen (1 Mos 32,25-32) i fastetiden, bodssalmer (f.eks. Sl 51 eller 130) til Store Bededag og opvækkelsen af de døde (Ezek 37) til Alle helgens dag. Eller man kunne indføre en stjerneordning, hvor den gammeltestamentlige læsning på udvalgte søndage kan vælges som den tekst, der læses fra prædikestolen.

PAULUS ER VANSKELIG

5. Udvalget af epistellæsninger.

Min undersøgelse har afdækket, at epistellæsningen ved dåb, ved fromesse eller ved ordningen med kun to læsninger ofte bliver valgt fra til fordel for

den gammeltestamentlige læsning. Epistlens indhold, der har karakter af teologiske refleksioner, formaninger eller eskatologiske og verdensfornægtende motiver, vurderes som fremmed for den almindelige søndagsmenighed og indimellem også for præsterne selv. Dertil kommer, at Paulus' ofte komprimerede og argumenterende stil gør den vanskelig at formidle. Trods disse vanskeligheder er der et klart forbehold over for at fjerne denne læsning fra gudstjenesten. Tværtimod hører den til som et tidligt vidnesbyrd om kristen teologi og menighedsdannelse.

Ikke desto mindre bør man i en revision overveje, om man kan løse nogle af de praktiske problemstillinger. For det første kunne man forkorte nogle af læsningerne, evt. ved i klammeparentes at angive, hvad der i situationen kan udelades (jf. f.eks. 2. søndag efter helligtrekonger, første tekstrække), eller man kunne anvende dem som udgangslæsninger for at lette formessen. For det andet kunne man overveje at erstatte nogle af de vanskeligste Paulustekster med fortællinger fra Apostlenes Gerninger. Dermed er det ikke ord af Paulus, men ord om Paulus og de tidligste kristne. Da evangelielæsningen imidlertid ofte er en fortælling, bør man være varsom med ikke at sammenstille for markante fortællinger. For det tredje kunne man overveje at revidere bibeloversættelsen eller at bruge målsprogsorienterede oversættelser, så nogle af Paulusteksterne bliver nemmere at formidle. Det vil dog gå imod den almindelige værdsættelse af den lettere arkaiske sprogtonen i den autoriserede bibeloversættelse (i modsætning til f.eks. *Den Nye Aftale*), der i kraft af "det højtidelige" sprog gør gudstjenesten til et andet rum end hverdagen.

6. Udvalget af indledningskollektterne.

I min undersøgelse tegner der sig en tilbøjelighed til, at de fortrykte kollektter i alterbogen sjældent eller aldrig bliver anvendt. Det har især at gøre med sprogtonen, der betegnes som langt fra kirkegæn-

» Anderledes end ved de bibelske læsninger må kollektterne godt have et mere nutidigt præg

gernes hverdag. Anderledes end ved de bibelske læsninger må kollektterne godt have et mere nutidigt præg. Mange benytter i stedet nyere kollekt-samlinger, især af Holger Lissner.

Ved en revision bør man derfor overveje, om de gamle kollektter skal erstattes eller i det mindste suppleres af de nyere kollektter, så de sammen med bibellæsningerne er i samlet i én bog. Under alle omstændigheder forekommer det at være frugtbart i endnu højere grad at oplyse om de nyere kollektters potentiale, som den stadige strøm af nye kollekt-samlinger i disse år vidner om. ■

FAKTA OM PROJEKTET

Rapporten er et resultat af forskningsprojektet "Det Gamle Testamente i gudstjenesten: en undersøgelse af brugen af de gammeltestamentlige læsninger med henblik på at kvalificere den tilbagevendende diskussion om ny højmesseordning/alterbog". Projektets hovedansøger er professor MSO Gitte Buch-Hansen, Center for Studiet af Bibelens Brug, Det Teologiske Fakultet, København, og det er blevet realiseret med en bevilling fra Folkekirkens Videnspulje 2014. Hele rapporten er udgivet i bogen Bibelen i gudstjenesten, som kan læses gratis på www.teol.ku.dk/csbb